

Mateusz Żmudziński, Monika Michnik, Robert Szwed

SPRAWOZDANIE Z RATOWNICZYCH BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH NA STANOWISKU ŚLĘZA 13, WOJ. DOLNOŚLĄSKIE, W LATACH 1997–1999

Stanowisko Ślęza 13 położone jest w gminie Kobierzyce w woj. dolnośląskim (powiat Wrocław), w pobliżu wiosek Ślęza i Wysoka, na 155.7–157 km drogi A–4 (ryc. 1), na Równinie Wrocławskiej w strefie płasko-falistej wysoczyzny¹. Wysokość bezwzględna na tym obszarze waha się w granicach 135–140 m n.p.m. Na badanym terenie wydzielić można dwie podstawowe jednostki geomorfologiczne: na północ od drogi A–4 (Ślęza 13 N) piaszczyste gliny zwałowe zawierające liczne głązy eratyczne oraz pojedyncze bloki, a na południe od niej piaski i żwiry lodowcowe na glinach zwałowych². Na całym omawianym terenie wyróżnić można pokrywę utworów lessowych o miąższości 0,40–0,80 m. Zdjęta warstwa orna miała więc charakter piasków pyłowato-ilastych o genezie deluwialnej, tworzących w połączeniu z dodatkami organicznymi (rzędu 3,09–4,26%) dobre gatunkowo gleby bonitacyjne. Woda podziemna występuje tu od czasów pradziejowych na niewielkiej głębokości tj. ok. 1,5–2 m, a jej poziom ze względu na słabo przepuszczalne gliniaste podłoże podnosi się okresowo. Pola uprawne w rejonie badań zostały zmeliorowane i obecny przebieg cieków wodnych na tym obszarze w znacznej mierze powstał w czasach nowożytnych, przy czym w pewnym oddaleniu od stanowiska archeologicznego przepływa rzeka Ślęza.

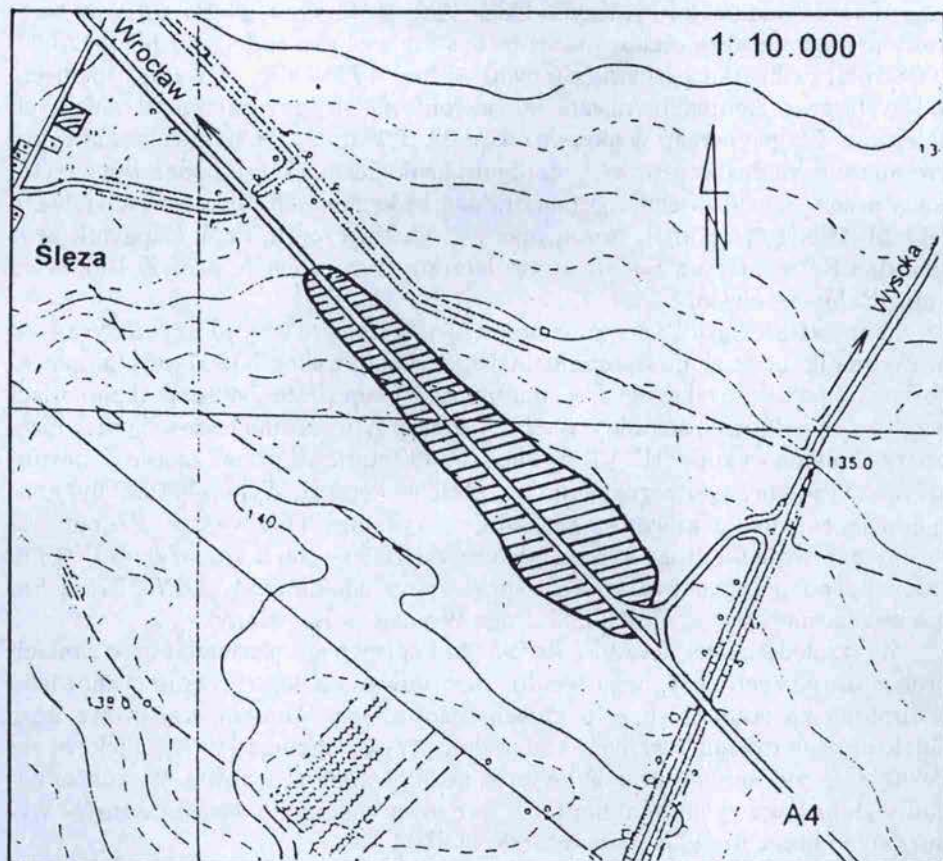
Stanowisko odkryte w 1980 r. w trakcie prac powierzchniowych³, zostało potwierdzone przeprowadzonymi w późniejszych latach badaniami powierzchniowymi, a następnie sondażowymi⁴. W ich trakcie odkryto zabytki pradziejowe oraz średniowieczne. W wyniku wspomnianych prac stanowisko Ślęza 13 zostało wytypowane do szerokopłaszczyznowych badań archeologicznych, podjętych w ramach programu ratowniczych badań na stanowiskach zagrożonych budową autostrady A–4. Prace prowadzono z ramienia Instytutu Archeologii i Etnologii

¹ Por. E. Stupnicka, *Geologia regionalna Polski*, Warszawa 1989, s. 86 n.

² Na podstawie ekspertyz przeprowadzonych przez dr H. Chmala. W ramach programu badawczego „Trakt”, ze środków Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej.

³ A. Limisiewicz, arkusz AZP 81–28, Archiwum PSOZ Oddział we Wrocławiu.

⁴ Badania weryfikacyjne w 1986 r. wykonali A. Kosicki i J. Piekalski. W roku 1996 przeprowadzono badania sondażowe stanowiska, wykonane przez zespół pracowników Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu w składzie: E. Noworyta, J. Gołubkow, J. Wolfram. Konsultantem był G. Domański z IAIe PAN we Wrocławiu. Dokumentacja badań przechowywana jest w PSOZ Wrocław.

Ryc. 1. Lokalizacja stanowiska Śleza 13, gm. Kobierzyce

PAN Oddział we Wrocławiu z funduszy Agencji Budowy i Eksploatacji Autostrad, planującej tu rozbudowę trasy szybkiego ruchu w autostradę, a na północnym odcinku dodatkowo budowę punktu poboru opłat oraz zatokę dla samochodów. Wstępnie do przebadania wytypowano obszar około 230 arów, który na skutek kolejnych odkryć sukcesywnie powiększono, tak iż ostatecznie przebadano areał o powierzchni przekraczającej 5 ha⁵. W pracach wykopaliskowych, oprócz autorów poniższego sprawozdania, uczestniczyli także mgr mgr J. Biszkont, R. Faron, S. Górka, K. Kopeć, L. i K. Nowaczykowie, a także studenci archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Konsultantami prac byli: prof. dr hab. B. Gediga, oraz dr E. Kłosińska, mgr A. Kosicki, a od 1999 r. dr L. Żygadło two-

⁵ Por. przypis. 3 oraz R. Szwed, M. Żmudziński, M. Michnik, *Badania ratownicze na stanowisku Śleza 13, gm. Kobierzyce w roku 1999*, Śląskie Sprawozdania Archeologiczne XL, 1998.

rzący Zespół Badań Ratowniczych IAiE PAN we Wrocławiu⁶. Początkowo terenowe prace badawcze przeprowadzone zostały w okresie od 4.11.1997 do 23.07.1998 roku (z krótką przerwą zimową)⁷. Zimą 1998/1999, w wyniku podjęcia dalszych prac ziemnych, doszło do odsłonięcia stropowych partii kolejnych obiektów. Z tego powodu w okresie od 19.03.1999 do 24.08.1999 roku kontynuowano szerokopłaszczyznowe badania archeologiczne. Teren badań był wizytowany przez przedstawicieli Agencji Budowy i Eksploatacji Autostrad w osobach: mgr M. Gierlach, pani B. Sowa, mgr inż. G. Wieczorek, dr T. Zapaśnik oraz Ośrodka Ratowniczych Badań Archeologicznych w osobach: prof. Z. Bukowski i mgr R. Maciszewski.

Stanowisko Śleza 13 przecina droga A-4, dlatego ze względów praktycznych prace na nim podzielono wstępnie na dwa wykopy: wykop I/1997-98 obejmował obszar na południe od drogi A-4, natomiast wykop II/1997-98 został zlokalizowany po jej północnej stronie (ryc. 2). W następnym sezonie badawczym założono trzy kolejne wykopy (III-V). Wykop III/1999 stanowił przedłużenie w kierunku zachodnim oraz poszerzenie na południe wykopu II. Wykop V/1999 był kontynuacją, również w kierunku zachodnim, wykopu I. Oba wykopy obejmowały tereny przyległe do drogi A-4 na odcinku od 155.7- 156.2 km. Wykop IV/1999 założono po północnej stronie drogi A-4, na odcinku od 156.7-157.00 km (po wschodniej stronie mostu nad drogą Wysoka — Karwiany)⁸.

Ze względu na konieczność szybkiego i sprawnego przebadania w ramach prac ratowniczych znacznego areału, zdecydowano o oczyszczaniu stanowiska z humusu za pomocą sprzętu zmechanizowanego. Warstwę kulturową oraz obiekty eksplorowano ręcznie wedle ogólnie przyjętych metod wykopaliskowych. Pewnym utrudnieniem prac był wysoki poziom wody gruntowej. W trakcie badań wykopaliskowych dokumentację terenową wykonano według wzorów wymaganych przez urząd konserwatorski i ORBA.

Na stanowisku stwierdzono kilka zwykle powtarzających się nawarstwień. Na wierzchu zalegał silnie przeorany humus o głębokości dochodzącej zwykle do 0,60-0,70 m. Poniżej, na znacznej części badanego terenu wystąpiła warstwa kulturowa o różnej miąższości. Pod nią, a w miejscach gdzie nie występowała, to na jej poziomie zalegało podglebie o przeciętnej miąższości 0,10-0,20 m. Calec tworzyło naturalne podłoże złożone z piasku, gliny oraz ilu. Występowały one samodzielnie lub też mieszały się ze sobą w różnych proporcjach.

Stanowisko posiada charakter przede wszystkim osadniczy; prócz tego na jego terenie wystąpiły także pojedyncze groby. W trakcie badań odkryto na dużej

⁶ Autorzy sprawozdania pragną wyrazić Im swoją wdzięczność za wszechstronną i życzliwą pomoc. Podziękowania należą się także prof. dr hab. G. Domańskiemu, który zechciał służyć nam pomocą w ustaleniu chronologii materiału ruchomego.

⁷ Por. R. Szwed, M. Żmudziński, *Badania ratownicze stanowiska Śleza 13, gm. Kobierzyce, Śląskie* Sprawozdania Archeologiczne XLI, 1999, s. 563-565.

⁸ Badania na wykopie IV dały wynik negatywny: na jego obszarze, poza trzema pozbawionymi materiału datującymi obiektami, nie stwierdzono innych śladów archeologicznych.

powierzchni warstwę kulturową oraz 700 obiektów archeologicznych, na podstawie których wydzielono kilka faz osadniczych, obejmujących okres od późnego neolitu po średniowiecze⁹.

Z późnym neolitem i wczesną epoką brązu, pierwszą fazą osadnictwa, są związane 23 obiekty, które na terenie stanowiska koncentrują się w jego północnej i zachodniej części. W ich wzajemnym rozplanowaniu przestrzennym trudno doszukać się regularności.

Najstarszym, wyróżnionym obiektem, datowanym na okres późnego neolitu jest prostokątna jama (nr 23), o wymiarach 0,90 x 1,6 m z płaskim dnem na głębokości 0,50 m od stropu. W jej północno-zachodniej części, w dolnej partii odkryto misowate naczynie na nóżkach, łączone z kulturą pucharów dzwonowatych (tabl. I/2)¹⁰. Niewykluczone, że omawiany obiekt można interpretować jako sepulkralny.

Z kulturą unietycką jednoznacznie identyfikować można cztery obiekty (nr 495, 560, 685, 688), natomiast trzy inne (nr 393, 441, 443), jedynie poprzez analogie. Obiekty 495 i 688 zawierały zestaw trzech naczyń: misa, garnek (dzbanek) i kubek, typowych dla kultury unietyckiej i często występujących w tym układzie jako wyposażenie grobowe (tabl. III). Z interpretacją wspomnianych obiektów jako sepulkralne wskazuje również kształt jam — prostokątne z zaokrąglonymi narożami, o średnich wymiarach 0,80–0,90 x 1,20–1,30 m¹¹. Analogiczny kształt posiadały także obiekty (nr 441, 443), datowane słabo zachowanymi fragmentami naczyń glinianych i występujące w bliskim sąsiedztwie obiektu 495, co pozwala uznać je również za grobowe. Jedynie w obiekcie nr 393 zachował się niekompletny ludzki szkielet (tabl. I/1). Znajdował się on w owalnej jamie o wymiarach 0,45 x 0,56 m i był ułożony na prawym boku w pozycji skurczonej, głową na południe, twarzoczaszką skierowaną ku wschodowi¹². W północnej części grobu odkryto niewielki, nieobrobiony kamień wchodzący częściowo w krawędź jamy. W jego sąsiedztwie wystąpiło silnie zniszczone naczynie gliniane z guzem, prawdopodobnie misa. Wszystkie wymienione wyżej obiekty były najpewniej grobami płaskimi. Odkryte w nich formy ceramiki naczyniowej pozwalają je datować na wczesne fazy kultury unietyckiej¹³.

Kolejna faza osadnicza przypada na późną epokę brązu i reprezentowana jest przez 10 obiektów, nie tworzących regularnego skupiska. Były to różnej wielkości jamy, z reguły o nieregularnych kształtach i płytkich wypełniskach. Ich funkcja pozostaje bliżej nieokreślona.

⁹ Z uwagi na przewidywaną kontynuację badań podane ustalenia należy przyjąć jako wstępne.

¹⁰ Por. J. Żurowski, *Pierwsze ślady kultury pucharów dzwonowatych w Polsce*, WA, t.11, 1932, s. 119, tabl. XX/3; J. Machnik, *Kultury przelomu eneolitu i epoki brązu w strefie przykarpackiej*, Prace Komisji Archeologicznej 26, 1987, s. 148, ryc. 26 B 5.

¹¹ Por. J. Romanow, *Cmentarzysko ludności kultury unietyckiej*, [w:] J. Romanow, K. Wachowski, B. Miszkiewicz, *Tomice, pow. Dzierżoniów, wielokulturowe stanowisko archeologiczne*, Wrocław 1973, s. 102–152.

¹² Jest to typowy układ szkieletu w grobach kultury unietyckiej, por. W. Sarnowska, *Kultura unietycka w Polsce*, tom 1, Wrocław 1969, s. 19–20.

¹³ Op. cit., s. 41–50, ryc. 4, 5, 6.

Największe nasilenie osadnictwa na badanym terenie przypada na późny okres wpływów rzymskich oraz wędrówek ludów. Ślady po osadnictwie z omawianego okresu koncentrują się w centralnej i wschodniej części stanowiska (ryc. 1). Na elementy zabudowy osady składają się budynki w konstrukcji słupowej, ziemianki i półziemianki, jamy gospodarcze i paleniska, a także studnia, usytuowana skrajnie w północnej części osady. Obiekty naziemne o konstrukcji słupowej układają się w pasie o szerokości ok. 50 m na odcinku ponad 100 m, przy czym występują one w układzie nieregularnym. Ziemianki i półziemianki koncentrują się na północ i wschód od wydzielonego pasa budowli naziemnych.

Wśród 16 budynków o konstrukcji słupowej¹⁴ wydziela się 13 budowli naziemnych i 3 naziemne o wnętrzu nieznacznie zagłębionym w podłoże (do 0,20 m), co uzyskano poprzez zdjęcie warstwy humusu (budynek II, III, XVI). W zdecydowanej większości omawiane budynki przybierają w rzucie poziomym kształt czworoboku — kwadratu (budynki VII, VIII) a pozostałe prostokąta (tabl. II/2). Zajmowały one najczęściej powierzchnię od około 10 do 25 m². Wyróżnia się także dwa większe budynki, w typie halowym (nr V, XIII), o powierzchni w zakresie 50–60 m² (tabl. II/1).

Ściany budynków słupowych konstruowane były w systemie plecionkowym lub sumikowo-łatkowym¹⁵. W dwóch przypadkach (budynki VII, VIII) domniemywać można konstrukcję sumikowo-łatkową, na którą wskazuje regularny układ słupów, oddalonych wzajemnie od siebie maksymalnie o 2 m (tabl. II/2). W pozostałych budynkach stwierdzono mniej regularne ciągi słupów o zróżnicowanych wymiarach, dlatego można uznać je za ślady po konstrukcji plecionkowej. Analogiczne rozwiązanie mogło wystąpić w budynku nr XIII, w którym słupy rozmieszczono parami w dwóch rzędach. Usytuowanie słupów nośnych w linii środkowej pozwala na rekonstruowanie budowy dachu jako dwuspadowego, wznoszonego systemem na sochę i ślemię. Jak się uważa, taką konstrukcję miały budynki V, VII, VIII. Niewykluczone, że w przypadku budynku XIII zastosowano półsochy, które umożliwiają podobną budowę dachu.

Niektóre budynki posiadają złożone rozplanowanie i obejmują oprócz głównych pomieszczeń także przedsionki lub przybudówki (nr V, VII?, XIII)¹⁶. Największą złożoność wykazuje zespół budynków XII–XIV. Nie można całkowicie wykluczyć, że stanowiły one wspólne założenie. W większości przebadane budynki były zorientowane na osi N–S, a w co najmniej czterech przypadkach (I, IV, VII, XIII) na E–W.

Pomimo, że w omawianych budynkach nie udało się stwierdzić śladów po paleniskach, co uniemożliwia jednoznaczne określenie ich funkcji, to jednak uznajemy, że część z nich pełniła rolę domostw.

¹⁴ Cztery budynki zostały przebadane częściowo. Ich kontynuacji należy się spodziewać pod istniejącą drogą szybkiego ruchu A-4.

¹⁵ Por. K. Godłowski, *Budownictwo, rozplanowanie i wielkość osad kultury przeworskiej na Górnym Śląsku*, *Wiadomości Archeologiczne*, t. 34, 1969 z. 3–4, s. 318.

¹⁶ Por. J. Piekalski, *Osada z okresu wpływów rzymskich w Nędzy, woj. Katowice, Silesia Antiqua*, t. 30, 1988 s. 134 ryc. 8.

Wśród budowli ziemnych z tego okresu, wydzielić można 8 ziemianek, 8 półziemianek, 19 jam. Obiekty, występujące w części wschodniej stanowiska, przybierają w rzucie poziomym na ogół regularne kształty. Są one zbliżone do owalu o średnich wymiarach 1,60–2,20 m, natomiast w przekroju posiadają nieckowate profile o wyrównanych dnach i głębokościach w przedziale 0,50–1,10 m. Niektóre z nich, interpretowane jako półziemianki i ziemianki, mogły być domostwami.

Z kolei w północnej części osady dominują jamy, które prawdopodobnie stanowiły zaplecze budowli słupowych. W odróżnieniu od wyżej wspomnianych, posiadają one plany mniej regularne i płytsze wypełnienia, zwykle nie przekraczające 0,20 m głębokości. Większość z nich najpewniej pełniła funkcje gospodarcze. Przykładowo, w centralnej części obiektu 511 wystąpiły pozostałości po znacznie zniszczonym glinianym piecu, o bliżej nieokreślonym przeznaczeniu. W omawianych obiektach oraz w towarzyszącej im warstwie kulturowej odkryto m.in. liczne fragmenty naczyń glinianych (tabl. IV), a także paciorek szklany (tabl. VI/4) i bursztynowy (tabl. VI/3), szklane oczko pierścionka(?) (tabl. VI/2) oraz żelazne nożyce (tabl. VI/6), nożyk (tabl. VI/5) i inne wyroby metalowe.

Ostatnia faza osadnictwa przypada na wczesne średniowiecze — z tego okresu pochodzi 40 obiektów (ryc. 2). Wśród nich wyróżniono 9 ziemianek i 12 półziemianek oraz jedną naziemną budowlę słupową, a także różnorodne jamy o charakterze gospodarczym: zasobowe i odpadowe, ponadto 1 studnię i 2 paleniska. Rozmieszczenie przestrzenne obiektów pozwala na wyróżnienie dwóch struktur osadniczych. Pierwsza z nich wiąże się z domostwami wraz z towarzyszącymi im obiektami gospodarczymi w typie wolnostojących zagród, druga obejmuje obiekty rozmieszczone w układzie liniowym — w postaci ulicówki.

Cztery wolnostojące zagrody były oddalone od siebie o około sto metrów. Pierwsza z nich składała się z zespołu trzech półziemianek (nr 2, 4, 5) oraz jednej ziemianki (nr 3), którym towarzyszą obiekty gospodarcze (nr 4a, 6). Drugą tworzyły dwie ziemianki (nr 14 i 15) oraz jedna półziemianka (nr 16) wraz z obiektem gospodarczym (nr 14a). W odległości ok. 10 m na wschód od omawianego zespołu odkryto ślady paleniska (nr 21). Następna wydzielona zagroda obejmowała ziemiankę (nr 63), jedną półziemiankę (nr 64) oraz jamę o charakterze gospodarczym (nr 62). Zagroda ta znajdowała się na linii wyróżnionego zgrupowania obiektów, określanych dalej mianem ulicówki. Czwartą zagrodą, składała się z nieznacznie zagłębionego w podłożu obiektu o konstrukcji słupowej (nr 186, 187, 188, 189, 190, 191, 224) oraz półziemianki z przedsionkiem (nr 120, 121), a także jamy gospodarczej (nr 226).

Drugi zespół osadniczy układał się w szereg, który można uznać za pozostałości po osadzie w typie wsi ulicówki. Składała się ona z ziemianek (nr 65, 68, 67) i półziemianek (nr 35, 36, 59, 66, 70) oraz kilku mniejszych jam. Stwierdzone obiekty oddalone były względem siebie o około 5 do 10 m. Z omawianym zespołem wiązać można ślady po założonych w nieznacznej odległości paleniskach (nr 69 i 72). Większość budynków (nr 35, 36, 59, 60, 70) była usytuowana na osi N–S, zwykle z wejściami od strony południowej.

Przebadane domostwa posiadały zarysy w kształcie zbliżonym do owalu lub czworokąta, o średnich zarejestrowanych wymiarach mieszczących się w przedziale od 1,8 x 2,8 do 2,4 x 4,2 m, a głębokości w przypadku ziemianek około 1,0 m, półziemianek do 0,4 m. W dwóch półziemiankach (nr 16 i 35) wystąpiły dodatkowe zagłębienia, które mogły służyć jako płytkie podpiwniczenia. W obrębie jednej z półziemianek (nr 2) odkryto ślady paleniska. W dwóch przypadkach pozostałości palenisk stwierdzono na zewnątrz, w sąsiedztwie domostw. W pobliżu obiektów mieszkalnych znajdowały się pojedyncze jamy, zapewne o charakterze gospodarczym. W rzucie poziomym miały one owalny kształt o wymiarach w przedziale od 0,4 x 0,9 m do maksymalnie 1,2 x 2,2 m. Były to na ogół płytkie, płaskodenne niecki o głębokości nie przekraczającej 0,3 m. W ich wypełniskach zazwyczaj znajdowano kości zwierzęce, fragmenty naczyń glinianych oraz grudki polepy, a niekiedy także pojedyncze nieobrobione kamienie i inne artefakty (tabl. V).

Przeważająca część odkrytych obiektów średniowiecznych jest ogólnie datowana na XI–XIII wieku. Obiekty z trzeciej zagrody (w ulicówce) można datować jako najwcześniejsze na XI w., natomiast te w ulicówce pochodzą z przełomu XII i XIII wieku. Zagroda czwarta powstała najpóźniej, na przełomie wczesnego i późnego średniowiecza. W świetle posiadanych źródeł można przyjąć, że omawiana osada rozwijała się w co najmniej dwóch fazach. W fazie pierwszej, datowanej na XI w. powstały pierwsze, wolnostojące zagrody. W fazie II założona została ulicówka.

Z okresu późnego średniowiecza pochodzą zaledwie trzy obiekty (nr 213?, 546, 655). Ich nikła liczba świadczy o zaniku wcześniej istniejącego tu osadnictwa.

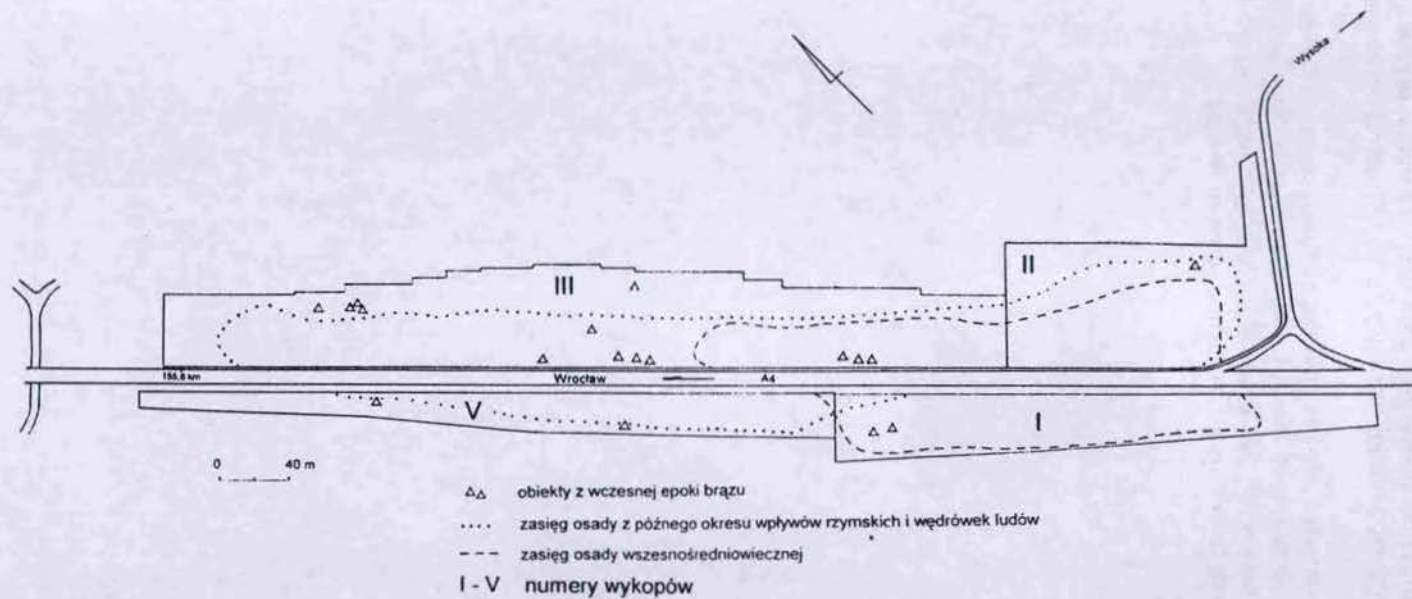
Materiał ruchomy pozyskany w trakcie badań całego stanowiska obejmuje łącznie 9886 zabytków, spośród których 8 to zachowane w całości naczynia gliniane, 2903 fragmentów ceramiki naczyniowej, 4049 kości zwierzęcych, 2832 grud polepy, a także 19 wyrobów kamiennych, 43 krzemienie oraz 28 przedmiotów metalowych, głównie z żelaza, 2 wyroby szklane i 1 bursztynowy.

Wybrane zabytki kamienne (3 rozcieracze, 1 kamień żarnowy, 1 ciężarek kamienny i 4 kamienie za śladami użytkowania) poddano analizom petrograficznym, w wyniku których stwierdzono wykorzystanie do ich wyrobu skał narzutowych oraz granitoidów pochodzących z rejonu Masywu Strzebińskiego¹⁷. Rozcieracze wykonano z narzutniaka skandynawskiego (skały: aplity, gabroidy, piaskowiec kwarcowy) natomiast kamień żarnowy — z granitoidu strzebińskiego (granit). Do wyrobu ciężarka wykorzystano narzutniak lub gnejs pochodzący z masywu sowiogórskiego (gnejs). Dwa kamienie pochodzą z masywu granitoidowego strzebińskiego z osłoną metamorficzną (łupek kwarcytowy), jeden jest narzutniakiem skandynawskim (dioryt), a jeden narzutniakiem lub gnejssem (gnejs warstewkowo-oczkowy). Rozcieracze, ciężarek kamienny i dwa ka-

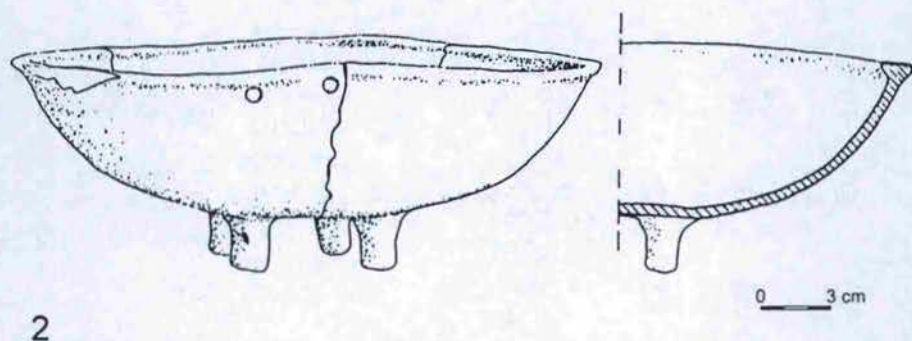
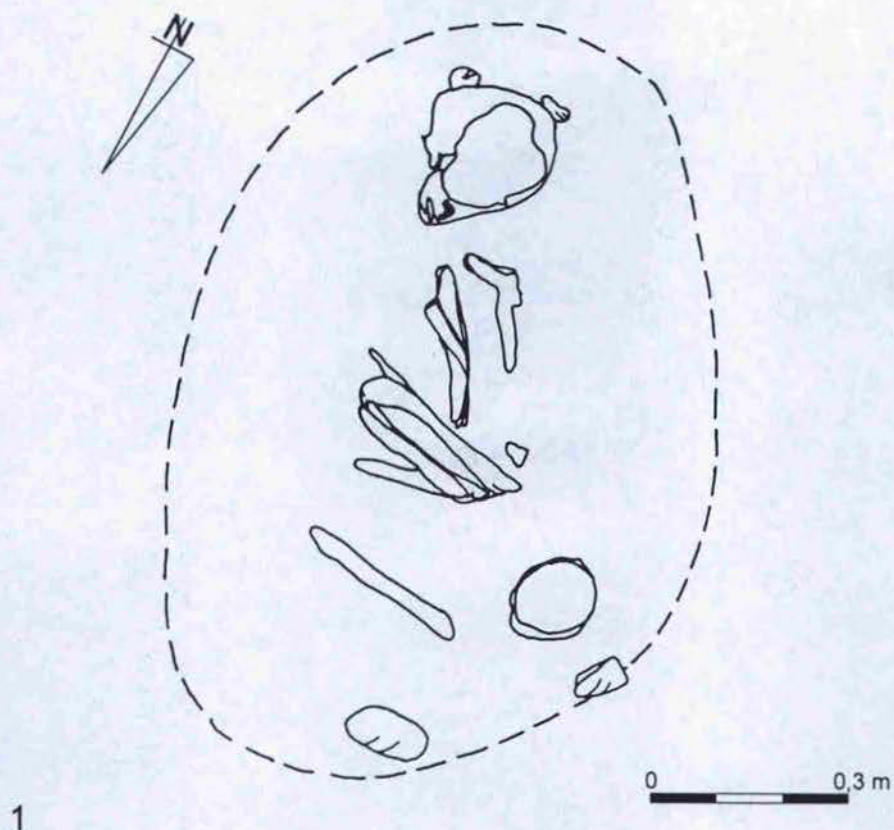
¹⁷ Na podstawie analiz zespołu prof. dr hab. A. Grodzickiego, wykonanych w ramach programu „Trakt” ze środków Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej.

mienie odkryto w jednym obiekcie (nr 325) i użytkowano na przełomie neolitu i epoki brązu, natomiast kamień żarnowy (z obiektu nr 120) we wczesnym średniowieczu.

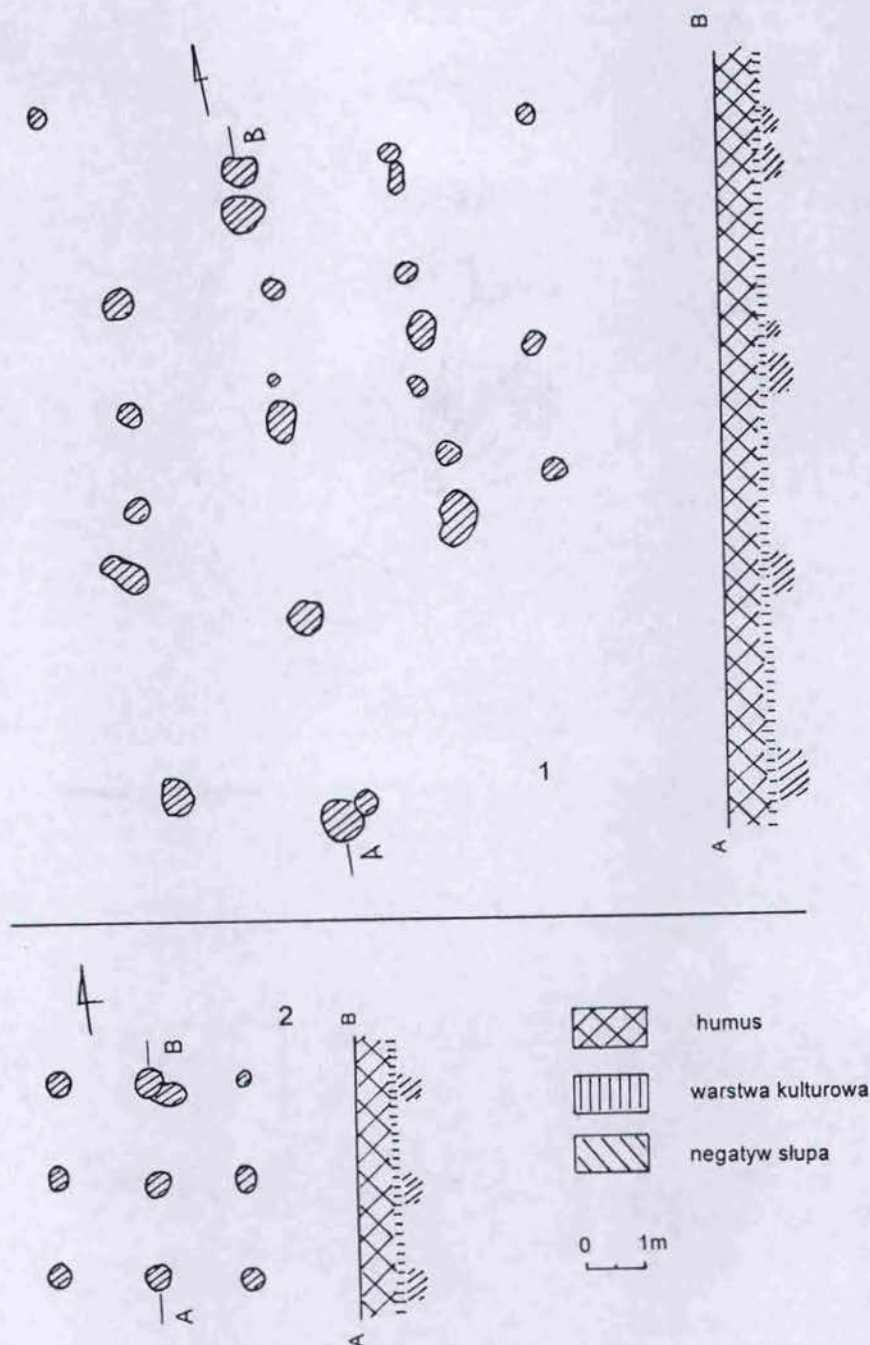
Przebadane stanowisko posiada znaczną wartość poznawczą. Jego teren był zasiedlany w kilku okresach od neolitu po średniowiecze. Szczególną wartość przedstawiają przebadane niemal w całości osady z późnego okresu wpływów rzymskich i wędrowek ludów oraz z wczesnego średniowiecza.

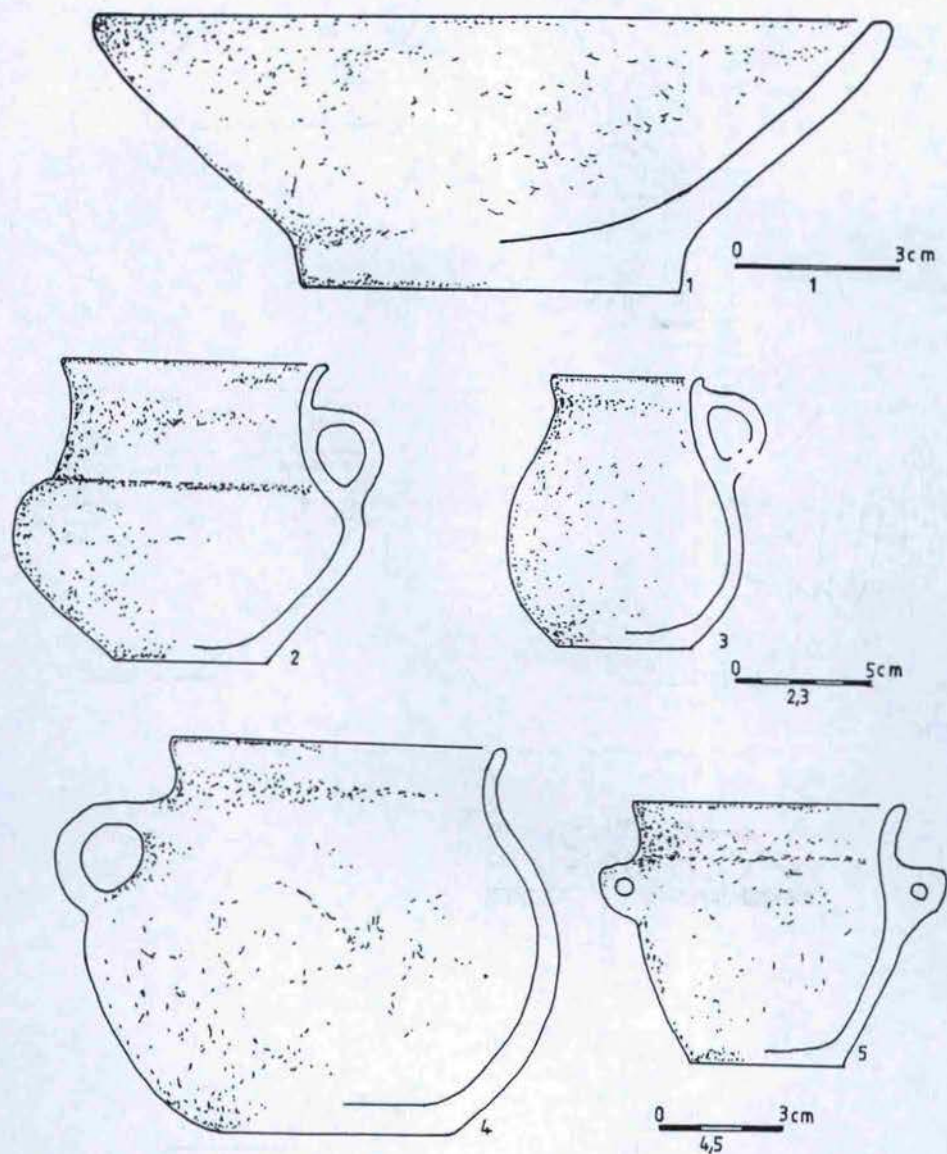
Ryc. 2. Ślęza, stan. 13. Rozmieszczenie wykopów z zaznaczeniem obiektów wczesnobrązowych, a także osad z późnego okresu wpływów rzymskich i wędrowek ludów oraz z wczesnego średniowiecza. Rys. R. Szwed

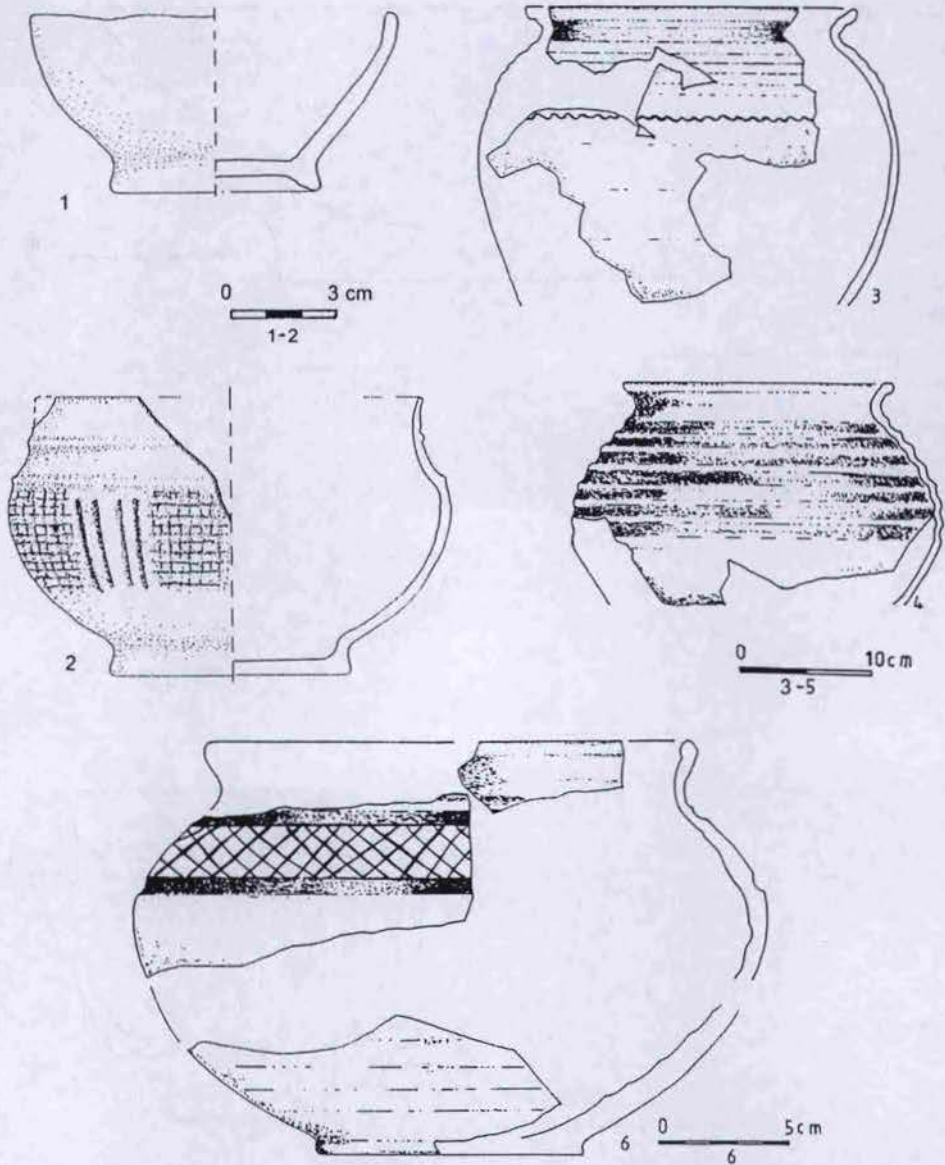
Tabl. I. Ślęza, stan. 13: 1 — grób szkieletowy kultury unietyckiej (obiekt nr 393). Rys. P. Okoń;
2 — naczynie kultury pucharów dzwonowatych z obiektu nr 23. Rys. M. Michnik

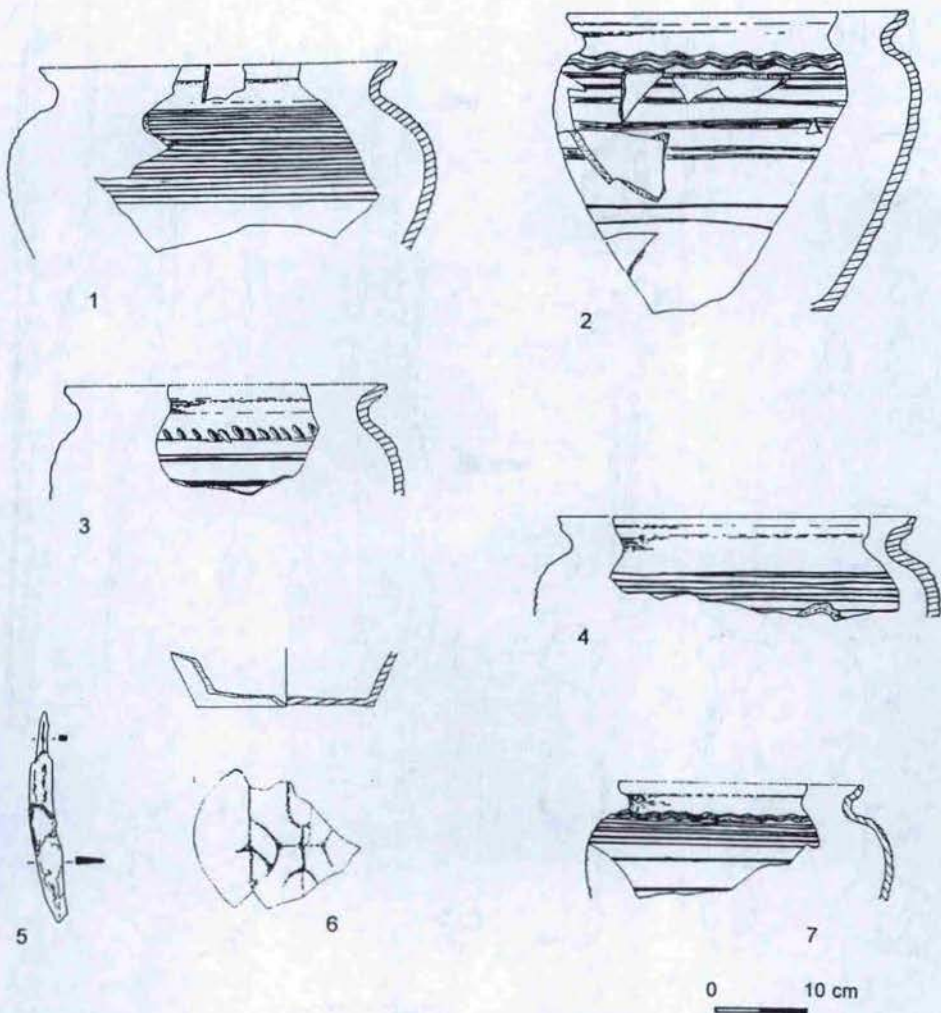
Tabl. II. Ślęza, stan. 13. Budowle słupowe z późnego okresu wpływów rzymskich i wędrowek ludów:
1 — budynek nr V; 2 — budynek nr VIII. Rys. M. Michnik, R. Szwed

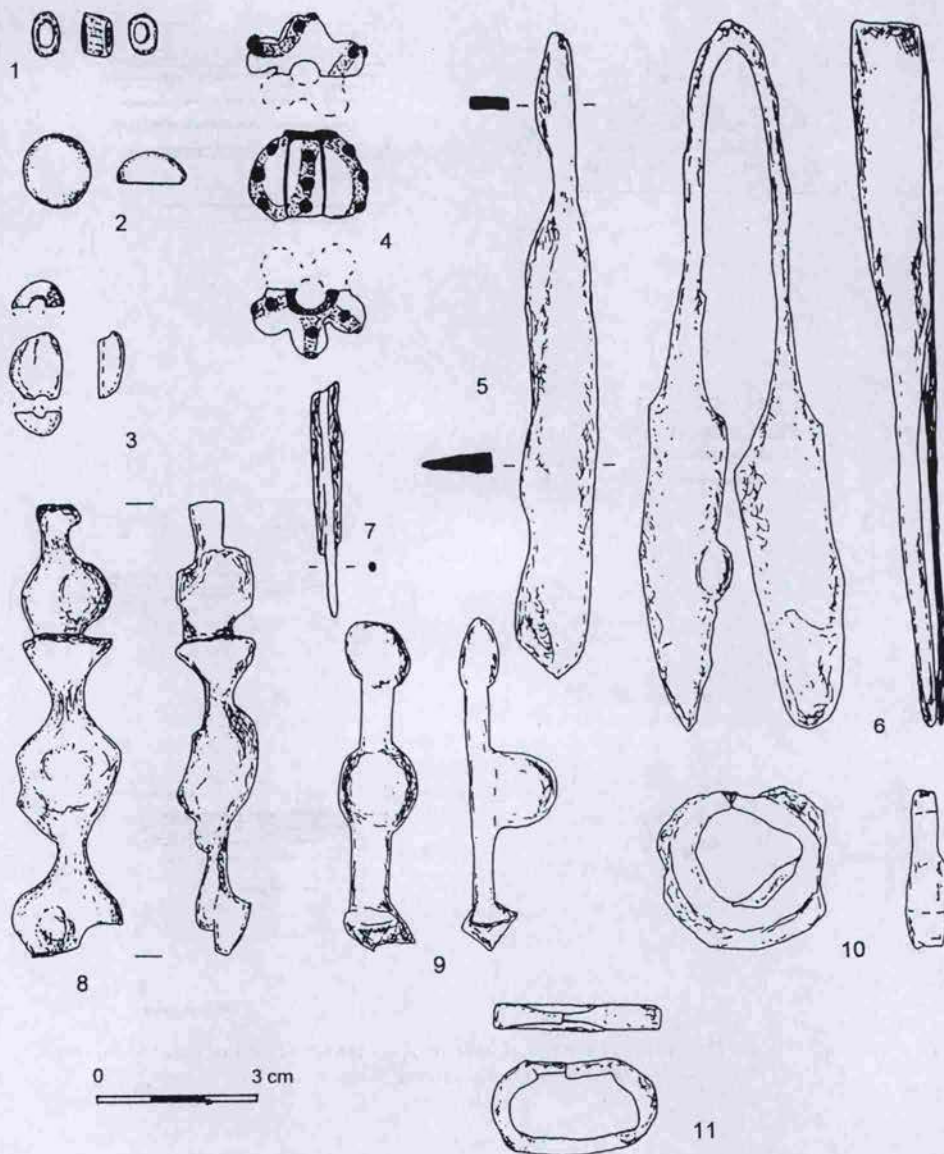
Tabl. III. Ślęza, stan. 13. Naczynia gliniane kultury unietyczej: 1-3 — ob. 688; 4, 5 — ob. 459.
Rys. K. Gorek

Tabl. IV. Śleza, stan. 13. Naczynia gliniane z późnego okresu wpływów rzymskich i wędrowek ludów:
 1, 2 — ob. 77; 3-5 — ob. 246; 6 — ob. 588. Rys. K. Gorek

Tabl. V. Ślęza, stan. 13. Naczynia gliniane i nóż żelazny z wczesnego średniowiecza: 1-4 — ob. 121; 2, 7 — ob. 120; 3 — ob. 236; 5, 6 — ob. 226. Rys. K. Gorek

Tabl. VI. Ślęza, stan. 13. Wybrane zabytki specjalne: 1 — glina; 2, 4 — szkło; 3 — bursztyn; 5–11 — żelazo; 1, 10, 11 — ob. 586; 2 — ob. 290; 3 — ob. 219; 4, 6 — ob. 588; 5 — ob. 517; 7, 8 — ob. 418; 9 — ob. 616. Rys. K. Gorek